
Škola očima učitelů a rodičů

Spolupráce rodiny a školy z pohledu rodičů a učitelů

Danuše Matýsková

Abstrakt: Příspěvek se zaměřuje na oblast spolupráce rodiny a školy a především na otázky, jak tuto spolupráci vnímají a jaký na ni mají názor rodiče a učitelé žáků. Informuje o výsledcích šetření mezi rodiči a učiteli na dvou typech škol, z nichž první reprezentuje tradiční (běžný) typ školy, v druhém případě jde o školu pracující podle programu „Začít spolu“.

Klíčová slova: spolupráce rodiny a školy, tradiční a alternativní metody a přístupy, zkušenosti rodičů a učitelů

Abstract: The main issue of this report is the partnership between a family and a school, especially how parents and teachers feel about it and what opinions they have. It brings the information about results of a survey between parents and teachers in two types of schools. The first type represents a traditional (common) type of school, the second type describes schools using alternative approach according to „Start Together“ programme.

Key words: family and school co-operation, traditional and alternative methods and approaches, parents'/teachers' experience and opinions

Obecná východiska

Oblast spolupráce rodiny a školy se významnou měrou spolupodílí (i když bychom to možná na první pohled neřekli) na efektivitě učebního procesu, na školním klimatu a také na spokojenosti žáků, učitelů i rodičů. Poznatky psychologie učení a dalších disciplín ukazují, že lépe a trvaleji se něco nového naučíme v atmosféře pohody a klidu. Ta jen těžko může vzniknout v případě, že vzájemný vztah mezi rodinou a školou je napjatý. Nepodceňování oblasti spolupráce s rodiči, ale naopak snaha o otevřenou komunikaci a pozitivní

vzájemné vztahy je (jak uvádí například Rýdl, 2001) jedním ze znaků dobré školy.

Složitá situace nastává zejména:

- když rodiče snižují význam učení nebo kritizují školu a učitele (někdy aniž by s nimi vstupovali do kontaktu nebo je tento kontakt minimální);
- když škola a učitelé mají vůči rodičům rezervovaný přístup, nemají zájem na spolupráci nebo je spolupráce čistě formální.

V době před rokem 1990 byla v ČR spolupráce školy a rodiny založena převážně na autoritativním, mocenském a „nepartnerském“ přístupu (i když výjimky v podobě reálně a citlivě uvažujících učitelů a škol s příznivým klimatem také existovaly). Celkový trend však vycházel z principu učitel=odborník (s právem řídit a nařizovat) versus rodič=laik (s povinností poslouchat a nezasahovat) a od toho se odrážely i konkrétní přístupy.

Od počátku 90. let 20. století se realita vztahů rodina–škola začala pozvolna proměňovat. Výzkumy z poloviny 90. let (např. Rabušicová a Pol, 1996) ale ukázaly, že ve vzájemných vztazích rodiny a školy i nadále existovaly mnohé překážky, známky nedůvěry, malého respektu a nevhodné komunikace. Škola postrádala efektivní způsoby spolupráce s rodiči, těžko hledala optimální přístupy. Některé školy zůstaly u dříve obvyklé nadřazenosti a direktivity, jiné přistoupily na minimální kontakt s rodiči (snad z obav, aby rodiče neměli pocit, že jsou k něčemu nuceni). Výsledkem byla malá vzájemná informovanost, nedostatečná komunikace, obavy rodičů ze školy a školy z rodičů, které vyplynuly na povrch zvláště tehdy, když bylo nutné řešit konkrétní problém.

Řada škol si byla (a je) vědoma důležitosti spolupráce rodiny a školy a začala hledat nové formy této spolupráce, někdy systematickými postupy, jindy spíše nahodilými a intuitivními metodami. Mnohé školy se nechaly inspirovat zkušenostmi jiných škol, včetně zahraničních, a také teoreticko-praktickými východisky a metodickými postupy nových programů a systémových přístupů (Začít spolu, Zdravá škola apod.). K uskutečnění změn školy využívají vlastní tvořivý potenciál pedagogického sboru či spíše jednotlivců (nadšenců, často absolventů kurzů osobního rozvoje).

Výzkumné šetření

Dílčí výzkumná šetření z let 2002–2003 (realizovaná za pomoci studujících kombinovaného studia Učitelství 1. stupně ZŠ) se zaměřila na zjištění pohledů rodičů a učitelů na vzájemnou spolupráci. Základním cílem výzkumu bylo porovnání těchto náhledů a zjištění vhodných přístupů, jež vedou ke zlepšení spolupráce rodiny a školy a vzájemných vztahů.

Výzkumná šetření se uskutečnila na dvou typech škol:

1. „tradiční ZŠ“, v oblasti spolupráce s rodiči uplatňuje převážně standardní způsoby (dále v textu a tabulkách užíváno označení ZŠ);
2. ZŠ pracující podle programu „Začít spolu“, který preferuje partnerské, aktivní a z pohledu dosavadní praxe méně tradiční způsoby spolupráce s rodiči (v textu a tabulkách ZaS).

Jednalo se o školy ze stejného regionu. Zvolenou metodou (pro získání údajů od rodičů i učitelů 1. stupně ZŠ) byla metoda dotazníku. Počet respondentů – rodičů v každém typu školy byl 50, celkový počet rodičů byl 100. Počet učitelů byl v případě „tradičních“ škol 50, u škol pracujících podle programu „Začít spolu“ 10 (šlo o učitele 1. stupně na dvou školách pracujících podle tohoto programu).

Východiskem bylo srovnání základních (daných nebo obvyklých) principů obou programů v oblasti kontaktu a spolupráce s rodiči. Přehled vybraných rozdílů je uveden v tabulce 1.

Tabulka 1: Základní principy ZS a ZaS v oblasti spolupráce s rodiči

	ZŠ	ZaS
Schůzky	výhradně s rodiči	za účasti dítěte
Přítomnost rodičů ve vyučování	ve bdnech otevřených dveřích	kdykoliv má rodič zájem
Oslovování učitele	vykání	pokud rodiče souhlasí, tykání
Poznání rodinného prostředí dítěte	z vyprávění dětí či sdělení rodičů	při návštěvě rodiny
Mimoškolní akce s rodiči	velmi omezené, většinou školní výlet (rodič jako pomocník)	pravidelné, plánované, organizované i samotnými rodiči
Znalost rodičů navzájem	jen sporadicky	dobrá, mj. z přípravy akcí pro děti a účasti na nich

Srovnávací výzkumné šetření se zaměřilo především na následující oblasti:

1. *způsoby a formy komunikace a vzájemného kontaktu učitelů a rodičů, navazující názory rodičů a učitelů*: převažující způsoby podávání informací, formy třídních schůzek, názory rodičů a učitelů na třídní schůzky, návštěvy učitele v rodině (uskutečněné), názory rodičů a učitelů na návštěvy učitele v rodině, vzájemný komunikační styl (vykání – tykání);
2. *rodiče a vyučovací proces*: informovanost rodičů o možnosti podívat se do vyučování, reálné využití této možnosti rodiči (z pohledu rodičů, resp. učitelů);
3. *možnosti rodičů ovlivňovat dění ve škole*: názory rodičů na vlastní možnosti ovlivňovat dění ve škole, názory učitelů na možnost rodičů ovlivňovat dění ve škole, zájem rodičů o spolupráci se školou nad rámec běžných povinností.

Interpretace výsledků

Ad 1) Způsoby a formy komunikace a vzájemného kontaktu učitelů a rodičů, navazující názory rodičů a učitelů

Hlavní způsoby, jakými **třídní učitelé informují rodiče**, jsou v obou typech škol shodné: třídní schůzky, individuální setkání – konzultace, písemná sdělení v žákovské knížce, jiná písemná sdělení, osobní návštěvy v rodině. Rozdílly se ale objevují v četnosti využití. Například písemná sdělení formou zápisu v žákovské knížce využívají učitelé *ZŠ* – jak shodně plyne ze sdělení rodičů i učitelů – 4× častěji než učitelé v programu *ZaS*. Učitelé v programu *ZaS* mnohem častěji komunikují formou jiných písemných sdělení (např. formou dopisu) než učitelé *ZŠ*. Podstatné rozdíly jsou ve způsobu konání třídních schůzek a ve využití návštěv v rodině a v náhledu na ně.

Rozdíly v realizaci třídních schůzek plynou už z charakteru obou typů škol, kdy program *ZaS* preferuje společné třídní schůzky rodičů a dítěte. Zjištěné výsledky odpovídají tomuto trendu – většina rodičů *ZaS* má zkušenost se společnými schůzkami s dítětem, u rodičů programu *ZŠ* je tomu naopak. Z odpovědí učitelů, pokud sdělení odpovídají realitě, plyne, že někteří učitelé v tradičních *ZŠ* (zhruba čtvrtina) již začali praktikovat společné třídní schůzky s rodiči a dětmi. V programu *ZaS* většina učitelů (4/5) realizuje společné schůzky. V této oblasti (jak u učitelů *ZŠ*, tak učitelů *ZaS*) patrně hodně záleží na osobnostním založení učitele, jeho představách o jednání s rodiči, komunikačních kompetencích.

Bylo zjišťováno, **jakou formu schůzek by rodiče sami upřednostňovali**, zda třídní schůzky za účasti dětí, či bez nich. Předpokládali jsme větší příklon rodičů ke společným schůzkám u rodičů *ZaS* (to potvrdilo 78 % rodičů *ZaS*) a odmítavý či rezervovaný přístup rodičů *ZŠ* (58 % z nich skutečně preferovalo schůzky pouze za přítomnosti rodičů, 16 % nemělo vyhraněný názor). Konkrétní výsledky uvádí následující tabulka 2.

Tabulka 2: Představy rodičů o formě třídních schůzek

Třídní schůzky	Základní škola		Začít spolu	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) pouze s rodiči	29	58	10	20
b) společně s rodiči a dítětem	12	24	39	78
c) nemám vyhraněný názor	8	16	1	2
d) mám jiný názor	1	2	0	0
Celkem	50	100	50	100

Další směr dotazování se týkal problematiky **návštěv učitele v rodině**. Zjištěné rozdíly byly markantní. Dle sdělení rodičů *ZŠ* učitelé ani jednou neuskutečnili návštěvu v rodině, v programu *ZaS* učitelé navštívili 28 %

rodin několikrát, 40 % jednou, 32 % rodin dosud nebylo učitelem navštíveno. Jak učitelé popisují svou aktivitu, ukazuje tabulka 3.

Tabulka 3: Realizace návštěv v rodině – sdělení učitelů

Návštěvy v rodině	Základní škola		Začít spolu	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) ano, pravidelně	0	0	5	50
b) občas	6	12	5	50
c) ne	44	88	0	0
Celkem	50	100	10	100

Názory rodičů dětí z obou programů na návštěvy učitele v rodině se také podstatně lišily. Rodiče ZŠ nejčastěji (v 54 %) preferovali názor, že k návštěvě by mělo docházet jen výjimečně, při nějaké závažné situaci, 28 % rodičů by nemělo vůči návštěvě učitele v rodině námitky, 14 % považuje návštěvu za narušení soukromí, ojedinele se vyskytly názory, že „školní záležitosti se mají řešit ve škole“, „může to být dobrá příležitost k vzájemnému bližšímu seznámení“ nebo „návštěvu bych uvítal“. Názory rodičů ZaS byly jednoznačně orientovány pozitivně – 40 % nemá námitky, 52 % považuje návštěvu za příležitost k bližšímu poznání, 8 % by návštěvu učitele v rodině uvítalo. Je pravděpodobné, že tyto názory si rodiče vytvořili na základě vlastních příznivých zkušeností s učiteli, kteří (v souladu s principy programu ZaS) preferují nedirektivní, přátelský a spolupráci nakloněný způsob komunikace s rodiči.

Podobné rozdíly se objevily v případě **názorů učitelů na návštěvy v rodinách žáků**. Učitelé ZŠ nejčastěji uváděli, že k návštěvě by mělo docházet jen výjimečně, při nějaké závažné situaci (41 %), 32 % se domnívá, že rodiče by považovali návštěvu za narušení soukromí, 19 % návštěvu nepovažuje za nutnou, protože záležitosti žáků se mají řešit ve škole, a pouze 8 % zvažuje možnost, že návštěva by mohla být příležitostí k hlubšímu poznání rodinného prostředí dítěte. Učitelé v programu ZaS nejčastěji (ve 42 %) uvádějí právě tuto poslední odpověď – v návštěvách v rodině spatřují příležitost k bližšímu seznámení a poznání rodinného prostředí dítěte. Druhým nejčastějším názorem (37 %) učitelů ZaS je přesvědčení, že návštěvy v rodině by měly být pravidlem u všech žáků (nejen u těch problémových). V menší míře se u učitelů ZaS objevil názor, že k návštěvám by mělo docházet jen při nějaké závažné situaci.

Jedním z aspektů **osobního vztahu rodiče a učitele je forma komunikace a skutečnost, zda si navzájem vykaží nebo tykají**.¹

¹S interpretací tohoto faktu je třeba nakládat opatrně, protože samotná skutečnost

Předpokládali jsme, že vyšší výskyt „tykání“ bude v programu *ZaS*, který tuto možnost v případě souhlasu rodičů podporuje. Tento předpoklad byl potvrzen sdělením rodičů i učitelů. Rodiče *ZaS* si ve 42 % s učiteli tykali a 58 % vykali, na tradiční *ZŠ* všichni rodiče učitelům vykali. Vyjádření učitelů byla obdobná – v programu *ZaS* si 60 % učitelů s rodiči žáků „převážně tykalo“ a 40 % učitelů „tykalo“. Učitelé tradiční *ZŠ* si s rodiči svých žáků bez výjimky vykali.

Ad 2) Rodiče a vyučovací proces

Tabulka 4: Mají rodiče možnost podívat se do vyučování?

	Rodiče ZŠ		Rodiče ZaS		Učitelé ZŠ		Učitelé ZaS	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
a) ano, kdykoli	2	4	50	100	10	20	10	100
b) ano, ve dnech otevřených dveří	26	52	0	0	36	72	0	0
c) ne	6	12	0	0	0	0	0	0
d) nevím	16	32	0	0	0	0	0	0
e) jiná možnost	0	0	0	0	4	8	0	0
Celkem	50	100	50	100	50	100	10	100

V oblasti **informovanosti rodičů o možnosti podívat se do vyučování** (tab. 4) přesvědčili rodiče z programu *ZaS*, že naprosto přesně znají svá práva a možnosti, které jim program *Začít spolu* nabízí – 100 % rodičů uvedlo, že se do vyučování mohou podívat kdykoli. Shodně 100 % učitelů *ZaS* uvedlo tuto možnost. Zhruba polovina rodičů (52 %) programu *ZŠ* věděla o možnosti, kterou nabízí jejich škola („dny otevřených dveří“), třetina (32 %) rodičů o ní nevěděla, 12 % se domnívalo, že rodiče možnost podívat se do vyučování nemají, a 4 % se domnívalo, že se mohou přijít podívat do vyučování kdykoli. V odpovědích učitelů *ZŠ* převažovala možnost „dny otevřených dveří“, pětina učitelů uvedla, že „kdykoli“ a 8 % zvolilo odpověď „jiná možnost“ (ve vysvětleních nejčastěji *podle domluvy*). Následující dvě tabulky uvádějí, jak rodiče této možnosti reálně využívají. Vzhledem k různým variantám odpovědí pro rodiče, resp. učitele jsou tabulky uvedeny zvlášť.

tykání nebo vykání nevyovídá nic o kvalitě vztahu. Vztah, ve kterém si účastníci navzájem vykaží, vůbec nemusí být neosobní či nekooperativní, ale třeba vysoce vstřícný a respektující. Vzájemné tykání bývá zpravidla projevem blízkého, pozitivního, přátelského osobního vztahu (či spíše sympatií), ale současně s sebou může nést i riziko setření některých hranic, snížení objektivitu náhledu (může chybět racionální odstup), problémy při řešení kritických okamžiků (např. při nutnosti něco učitelé nebo rodiči vytknout).

Tabulka 5: *Reálné využití možnosti rodičů podívat se do vyučování – sdělení rodičů*

	Základní škola		Začít spolu	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) nevyužil, nemám zájem	9	18	0	0
b) nevyužil, z nedostatku času	20	40	6	12
c) nevyužil, z jiného důvodu	18	36	4	8
d) využil, jednou	3	6	10	20
e) využil, několikrát	0	0	30	60
Celkem	50	100	50	100

Tabulka 6: *Reálné využití možnosti rodičů podívat se do vyučování – sdělení učitelů*

	Základní škola		Začít spolu	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) využívají všichni rodiče	0	0	5	50
b) využívá většina rodičů	6	12	3	30
c) využívá asi polovina rodičů	9	18	2	20
d) využívá asi třetina rodičů	14	28	0	0
e) využívá jen minimum rodičů	18	36	0	0
f) rodiče nevyužívají	3	6	0	0
Celkem	50	100	10	100

Z výše uvedených údajů je zřejmé, že častěji využívají možnosti navštívit vyučování rodiče žáků z programu *ZaS* (tabulka 5). V podobném smyslu jsou i zkušenosti učitelů (tabulka 6).

Ad 3) Možnosti rodičů ovlivňovat dění ve škole

Rodiče i učitelé byli dotazováni na názory, které se týkají možnosti rodičů ovlivňovat dění ve škole. V důsledku porovnání základních principů obou typů škol jsme očekávali, že rodiče dětí v programu *Začít spolu* budou v této oblasti aktivnější a vyjádří souhlasný názor na možnost ovlivňovat dění ve škole. Podobné rozdíly jsme očekávali i mezi skupinami učitelů *ZŠ* a *ZaS*. Vyjádření rodičů, resp. učitelů jsou uvedeny v tabulkách 7 a 8.

V souboru rodičů *ZaS* se ani jednou nevyskytlo odmítavé stanovisko (že by rodiče neměli mít možnost ovlivňovat dění ve škole). Většina rodičů *ZaS* (celkem 66 %) se vyjádřila souhlasně (formou mírného nebo rozhodného souhlasu). Celkem 34 % rodičů *ZaS* si „nebylo jisto“. V souboru rodičů *ZŠ* byla nejčtenější odpovědí varianta „spíše ano“ (42 %), na druhém místě „spíše ne“ (26 %), krajní názory byly zastoupeny 10 % („rozhodně ano“) a 6 % („rozhodně ne“), 16 % rodičů bylo nerozhodných. Je vidět, že rodiče v programu *ZaS* (kteří jsou z principu bráni jako partneři školy a školního dění, učitelé k nim tak přistupují) se snáze ztotožní s přesvědčením, že je

Tabulka 7: *Názory rodičů na možnost ovlivňovat dění ve škole*

	Základní škola		Začít spolu	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
1. rozhodně ano	5	10	15	30
2. spíše ano	21	42	18	36
3. nevím, nejsem si jist	8	16	17	34
4. spíše ne	13	26	0	0
5. určitě ne	3	6	0	0
Celkem	50	100	50	100

v jejich moci a kompetenci ovlivňovat dění ve škole – dění, které se týká jejich dítěte.

Tabulka 8: *Názory učitelů na možnost rodičů ovlivňovat dění škole*

	Základní škola		Začít spolu	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) rozhodně ano	0	0	3	30
b) spíše ano	0	0	5	50
c) nevím, nejsem si jist	7	14	2	20
d) spíše ne	20	40	0	0
e) určitě ne	23	46	0	0
Celkem	50	100	10	100

V odpovědích učitelů byly rozdíly ještě nápadnější – učitelé tradiční ZŠ ani v jednom případě neuvedli pozitivní odpověď, 14 % bylo nerozhodných a zbývajících 86 % se přiklonilo k částečnému nebo úplnému nesouhlasu. Učitelé programu *ZaS* v 30 % projevili jasný souhlas, v 50 % částečný souhlas, 20 % bylo nerozhodných.

Statistická analýza výsledků (metodou χ^2) ukázala, že:

- existuje statisticky významný rozdíl (na 1% hladině významnosti) mezi názory *rodičů ZŠ* a *rodičů ZaS* na možnost ovlivňovat dění ve škole (*rodiče ZaS* jsou převážně přesvědčeni o svých možnostech ovlivňovat dění ve škole a ve větší míře si uvědomují svou partnerskou roli);
- existuje statisticky významný rozdíl (na 1% hladině významnosti) mezi názory *učitelů ZŠ* a *učitelů ZaS* na možnost rodičů ovlivňovat dění ve škole (*učitelé ZaS* přijímají spoluúčast rodičů, *učitelé ZŠ* se jí spíše brání);
- existuje statisticky významný rozdíl (na 1% hladině významnosti) mezi názory *rodičů ZŠ* a *učitelů ZŠ* v názorech na možnost rodičů ovlivňovat dění ve škole (*učitelé ZŠ* odmítají připustit, že by rodiče měli možnost

ovlivňovat dění ve škole, část *rodičů ZŠ* si svou spoluúčasť dokáže představit);

- neexistuje statisticky významný rozdíl mezi názory *rodičů ZaS* a *učitelů ZaS* na možnost rodičů ovlivňovat dění ve škole (tzn. že názory obou těchto skupin se nijak zásadně neliší).

Zájem rodičů spolupracovat nad rámec běžných povinností (například podílet se na organizaci mimoškolních činností) byl u obou skupin také rozdílný. Ve skupině rodičů *ZŠ* 38 % rodičů nemělo zájem, 14 % bylo nerozhodných a 48 % by se bylo ochotno podílet (ale jen příležitostně). Ve skupině rodičů *ZaS* byly názory následující: pouze 2 % odpověděla „spíše ne“, 18 % bylo nerozhodných, 60 % rodičů by se na organizaci mimoškolních akcí bylo ochotno podílet příležitostně a 20 % pravidelně. Zkušenosti učitelů vypovídají následovně: Učitelé *ZŠ* nejčastěji (58 %) odpověděli, že rodiče jsou ochotni spolupracovat „tak napůl“, druhá nejčastější odpověď (28 %) zněla „spíš ne“, 12 % „spíš ano“ a 2 % „rozhodně ano“. Učitelé *ZaS* mají s rodiči jiné zkušenosti: v 10 % tvrdí, že „rozhodně ano“ (rodiče chtějí spolupracovat nad rámec povinností), v 70 % „spíše ano“ a ve 20 % „tak napůl“. Jak se ukazuje, rodiče *ZaS* opět projevili větší vstřícnost a aktivní zájem.

Rodičů i učitelů jsme se dotazovali, co by podle nich mohlo prospět vzájemné spolupráci. Rodiče kladli důraz na otevřenost, diskretnost jednání ze strany učitelů, zájem, ochotu, „udělat si čas“ (obě strany), „nevidět na dítěti jen negativa“. V názorech učitelů se objevily apely na rodiče (např. „větší důvěra rodičů“, „pečlivá kontrola domácí přípravy“, „nepodkopávat autoritu učitele před dětmi“, „udělat si více času na své děti“, „učit v rodině slušnosti, zdvořilosti“) a také zamyšlení nad sebou samými a nad svými možnostmi (např. „více příležitostí k vzájemnému poznání“, „společný cíl – výchova dětí“, „lépe se poznat“, „pořádat více akcí, do kterých by se mohli zapojit i rodiče“). Není bez zajímavosti, že na potřebu zlepšení rodičovských kompetencí poukazovali častěji učitelé *ZŠ*, nad svými vlastními možnostmi a kompetencemi se častěji zamýšleli učitelé *ZaS*.

Závěr

Výzkumné šetření se zaměřilo na vybrané otázky spolupráce rodiny a školy. Přestože velikost zkoumaných souborů nebyla velká, proto a výsledky nelze zobecňovat, byly naznačeny některé důležité rozdíly. Ve školách, které se cíleně orientovaly na problematiku spolupráce s rodiči a byly vůči rodičům otevřenější (v našem šetření školy pracující podle programu *Začít spolu*), rodiče projevovali více zájmu o školní dění, aktivněji se zapojovali do spolupráce, ve větší míře byli přesvědčeni o svých možnostech ovlivňovat dění ve škole, cítili se být partnery školy. Na tzv. tradičních školách učitelé preferovali spíše vlastní nezávislost, bránili se otevřenému dialogu s rodiči, „uza-

vírali se do sebe“. Patrně i z těchto důvodů byli rodiče žáků tradičních ZŠ zdrženlivější a méně jistí v otázce vlastních možností, aktivit a kompetencí, respektovali zažitý (asymetrický) vztah učitel–rodič.

K základním principům optimální spolupráce mezi rodinou a školou patří přijímání rodiče, resp. školy jako partnera, ochota ke komunikaci a kontaktu, vstřícnost, jasná a srozumitelná komunikace, partnerský přístup, dostatek času na řešení konkrétních záležitostí, oboustranná důvěra, otevřenost školy vůči bližšímu i širšímu okolí, vymezená pravidla a kompetence, vzájemné pochopení.

Z výsledků výzkumného šetření, které byly doplněny o poznatky z praxe (pomocí nestandardizovaných rozhovorů s učiteli, výchovnými poradci i rodiči žáků), plyne, že oblasti spolupráce rodiny a školy je třeba věnovat trvalou pozornost. Začlenění prvků pozitivně ovlivňujících vzájemnou spolupráci do každodenní školní reality však závisí na ochotě vedení škol i ochotě učitelů samotných.

Príspevek byl připraven pro konferenci Proměny pedagogiky, kterou pořádala Česká pedagogická společnost a Pedagogická fakulta UK v Praze dne 3. a 4. února 2005.

Literatura

- KREJČOVÁ, V., KARGEROVÁ, J. *Vzdělávací program Začít spolu*. Praha: Portál, 2003.
- MATEJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992.
- PAVLÁTOVÁ, Š. *Spolupráce rodiny a školy v průběhu docházky dítěte na 1. stupeň ZŠ*. Ostrava: FF OU, 2002. Diplomová práce.
- RABUŠICOVÁ, M., POL, M. *Vztahy rodiny a školy dnes: Hledání cest k partnerství*. *Pedagogika*, 46, 1996, 1, 49–61, 2, 105–116.
- RÝDL, K. *Znaky dobré školy jako projev kvality*. In *Pedagogický výzkum nových možností ve vzdělání*. Sborník PdF OU. Ostrava, 2001, s. 35–51.
- ŠTECH, S. *Vývoj poznatků o vztahu rodiny a školy*. *Československá psychologie* 1997, č. 6, 487–502.
- ULIČNÁ, J. *Spolupráce školy a rodičů v průběhu docházky dítěte na 1. stupeň ZŠ*. Ostrava: FF OU, 2003. Diplomová práce.

MATÝSKOVÁ, D. *Spolupráce rodiny a školy z pohledu rodičů a učitelů*. *Pedagogická orientace* 2005, č. 1, s. 27–36. ISSN 1211-4669.

Adresa autorky: PhDr. Danuše Matýsková, Pedagogicko-psychologická poradna, kpt. Vajdy 1, 700 30 Ostrava-Zábřeh danmat@centrum.cz